

Programmeren 2

Dictaat

Ad IA&R

Rolink, S.

Copyright © 2021 Stefan Rolink

PUBLISHED BY NHL STENDEN

NHLSTENDEN.COM

Licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 3.0 Unported License (the “License”). You may not use this file except in compliance with the License. You may obtain a copy of the License at <http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0>. Unless required by applicable law or agreed to in writing, software distributed under the License is distributed on an “AS IS” BASIS, WITHOUT WARRANTIES OR CONDITIONS OF ANY KIND, either express or implied. See the License for the specific language governing permissions and limitations under the License.

Eerste editie, November 2021

Inhoudsopgave

I	Deel 1: Arduino & C/C++	
1	Week 1: Webserver	7
1.1	Ethernet Shield	7
1.1.1	Opdrachten	8
1.2	Hoofdoopdracht: Webserver	10
1.2.1	Verdieping (optioneel)	10
1.3	Optionele opdracht: Webclient	11
1.3.1	Verdieping (optioneel)	13
II	Deel 2: Raspberry Pi & Python	
2	Introductie Python	17
2.1	Installatie	17
2.2	Interpreter	17
2.3	Editor	18
2.4	Data Types	19
2.5	If/Else statements	20
2.6	Input/Output	21
2.7	Huiswerkopdrachten	22
3	Python op de Pi	23
3.1	Introductie linux terminal	23

3.2	Editor	24
3.3	Pi header	25
3.4	GPIO	25
3.5	Loops	26
3.6	Opdrachten	26
4	Diepere duik in Python	29
4.1	Lijsten	29
4.2	Tuples	30
4.3	Functies	31
4.4	Opdrachten	31
5	OO in Python & Packages	33
5.1	Classes	33
5.2	Packages	34
5.2.1	pip	35
5.3	Opdrachten	35
6	Data analyse	37
6.1	CSV files	37
6.2	Edit Excel sheets	38
6.2.1	Plotten	39
6.3	Opdrachten	39
7	Grafische User Interfaces	41
7.1	wxPython?	41
7.2	pyGame?	42
7.3	Opdrachten	42
8	Arduino en Pi koppelen	45
8.1	Protocollen?	45
8.2	MQTT?	46
8.3	Eindopdracht	46
	Index	49

Deel 1: Arduino & C/C++

1	Week 1: Webserver	7
1.1	Ethernet Shield	
1.2	Hoofdopdracht: Webserver	
1.3	Optionele opdracht: Webclient	

1. Week 1: Webserver

1.1 Ethernet Shield

We beginnen dit hoofdstuk met de laatste opdracht van *Programmeren 1*, de “uitsmijter” van de introductie in embedded systems en embedded programming: de Arduino met IO-webserver.

inleiding

Als onderdeel van de Arduino software worden diverse software-componenten meegeleverd in de vorm van software-bibliotheken (*libraries*) (Je kunt ze onder Windows vinden onder: *MijnDocumenten -> Arduino -> libraries*). Controleer dat. Standaard wordt er, bijvoorbeeld, een servo-library meegeleverd waarmee het werken met servo's sterk wordt vereenvoudigd. Deze libraries kun je in je code gebruiken door ze zogeheten te *includen*, dit doe je door bovenaan in je code de volgende regel toe te voegen:

```
1 #include <NaamVanLibrary.h>
```

Daarna kun je alle handige functies die in de library zitten gebruiken in je eigen code. Op de volgende manier kun je bijv. voor de ethernet-shield een webserver worden geconfigureerd, door gebruik te maken van de *Ethernet*-library:

```
1 #include <Ethernet.h>
2
3 byte mac[] = {0xDE, 0xAD, 0xBE, 0xEF, 0xFE, 0xED};
4 IPAddress ip(192, 168, 1, 3);
5
6 EthernetServer server(80); // start http server on port 80
7
8 void setup()
9 {
10   Ethernet.begin(mac, ip);
```

```
11 |
12 |   server.begin();
13 | }
```

Om daadwerkelijk met de ethernet-shield een connectie te krijgen, is de library wat informatie van je nodig. Op regel 6, wordt een *EthernetServer* 'object' aangemaakt met de naam *server* en deze krijgt ook het getal 80 mee. Dit is het poort-nummer waarmee je gaat werken, gezien dat we iets met *http* ('het internet') gaan doen, is dit 80 (deze poort is daarvoor gereserveerd). Voor meer informatie over dit *http* protocol <http://betterexplained.com/articles/a-simple-introduction-to-computer-networking/>.

Je router (die alle verkeer in je netwerk beheert) heeft daarnaast informatie nodig van het apparaat zodat deze data daar naartoe kan sturen. Vergelijkbaar met je woonaddress, heeft zo'n apparaat ook een adres, twee zelfs! Een MAC-address (die vaak bestaat uit 6 hexadecimale getallen), die uniek moet zijn voor elk apparaat in het netwerk. Vaak worden de ethernetshields geleverd met een sticker waar een uniek (gereserveerd) MAC-address opstaat, mocht dit voor jou nu niet het geval zijn, vul dan iets willekeurig in (we sluiten de Arduino enkel aan op het lokale netwerk, dus de kans dat er in dat kleine netwerk een dubbele voorkomt is nagenoeg nihil).

Het IP-adres bestaat uit 4 getallen, vaak in de trant van 192.168.1.X (of bijv. 10.0.0.X), waarbij X het computernummer is, wat een uniek getal moet zijn in je lokale netwerk. Deze adressen worden gebruikt om een connectie te maken tussen apparaten in het lokale netwerk. Beide worden dan ook 'meegegeven' bij het aanroepen van de *begin()* functie van de *Ethernet*-library, deze zorgt dat alle nodige configuratie verder wordt uitgevoerd om met het ethernetshield aan de slag te gaan.

1.1.1 Opdrachten

Opdracht 1.1

Plaats de Arduino ethernetshield op de Arduino UNO en download het bijbehorende programma (Arduino script, *iowebserver.ino*) via blackboard en laadt het in je Arduino. ■

Let op: als je het ethernetshield op je Arduino aansluit, zijn de pins 10 - 13 niet meer te gebruiken voor andere doeleinden.

Opdracht 1.2

Sluit je ethernetshield aan op je laptop of (beter nog) op een router, waar uiteraard ook je laptop aan hangt (bedraad of draadloos).

Onderzoek wat het IP-adres van je laptop is en noteer dit.

(Merk op dat je laptop naast de bedrade aansluiting ook nog verbonden kan zijn met het internet via de draadloze verbinding. Dat is handig, want dan kun je ondertussen stackoverflow raadplegen.)

Een directe verbinding tussen twee systemen noemt men een ad hoc-netwerk. In beide gevallen, ad hoc of via een router, is het verstandig de netwerkadressen te kiezen in het segment 192.168.1.x, waarbij x het computernummer is. Het voordeel van dit segment is dat het strikt lokaal is. De informatie van computers in dit segment worden niet doorgegeven over het internet. ■

Opdracht 1.3

Bestudeer het webserver-programma en onderzoek of je webserver een IP-adres krijgt en zo ja, welke?

Gebruik de Serial Monitor. Noteer dit adres ook en vergelijk het met dat van je laptop. Zitten beide systemen in hetzelfde netwerk(segment)?

De toekenning in de Arduino kan statisch of dynamisch, via DHCP. Welke gebruik je?

Zorg er hierbij voor dat je in een gecontroleerde netwerkomgeving werkt, met bijvoorbeeld een eigen router waarvan je de instelling kunt aanpassen.

Op het NHL-netwerk hebt je weinig vat, wat aanleiding kan vormen tot problemen (met firewalls etc.). Bij de statische configuratie bepaal je zelf wat het IP-adres is. Je kunt het (in Windows) aanpassen via het configuratiescherm.

Een nadeel van een statisch IP is dat je, in een netwerk met meerdere computers, conflicten kunt krijgen. Beter is het dan ook je Arduino via DHCP een IP-adres te laten toekennen. Dit wordt ondersteund door de serversoftware. ■

N.B.

Voor de rest van deze opgave gaan we uit van de volgende configuratie: de laptop krijgt adres 192.168.1.2 en de Arduino(server) 192.168.1.3. Dat kan bij jou dus, zeker als je DHCP gebruikt, anders zijn.

Probeer, nu je begrijpt hoe eenvoudige netwerkcommunicatie werkt, de Arduino file *webserver.ino* te downloaden van BlackBoard en in de Arduino te laden. Als dit is gelukt, is de webpagina, via je browser zichtbaar te maken door de volgende URL in de voeren:

<http://192.168.1.3>

Zie figuur 1.1 voor hoe de site eruit hoort te zien. Mocht dit niet gebeuren en je weet zeker dat alle IP-adressen kloppen, lees dan verder bij de opmerking onderaan deze opdracht.

Figure 1.1: Webserver

Opdracht 1.4 Sluit een sensor aan op je Arduino (bijvoorbeeld een lichtsensor of een potmeter op kanaal A0) en modificeer je programma zodanig dat je uitsluitend de sensorwaarde, en niet de hele string “Analog sensor (channel 0): ”, bold (vetgedrukt) afdruckt en kleur deze daarnaast rood

indien deze boven de 600 komt. Onderzoek de mogelijkheid om dit automatisch te herhalen elke 3 seconden. *Hint*: Meta Tag.

Gebruik zo nodig:

http://www.w3schools.com/htmlhttp://www.w3schools.com/cssref/css_colornames.asp ■

1.2 Hoofdoopdracht: Webserver

Opdracht 1.5 Pas je programma zodanig aan dat je via een zogeheten 'GET-variabele' (als onderdeel van je URL) de server opdracht kunt geven de afzonderlijke LED's aan de pinnen $p8$ en $p9$ aan en uit kunt zetten.

Daarmee bedoelen we dat het aanpassen je je gebruikte url (het IP-adres van de Arduino):

<http://192.168.1.3/>

naar bijv:

<http://192.168.1.3/?p8=1>

Waarmee de LED aan pin 8 aan wordt aangezet. Overeenkomstig kan met

<http://192.168.1.3/?p9=0>

de LED aan pin 9 worden uitgezet (terwijl die aan pin 8 natuurlijk aan blijft).

Zoek onderin je code naar de functie `parseHeader()`, hier moet de URL van hierboven worden verwerkt (*geparsed*).

```
bool parseHeader(String header, int &a, int &v)
{
    // your code goed here
}
```

Vul deze functie in zodat deze de url (na het vraagteken) splits in een argument (in ons geval: $p8$ of $p9$) en een waarde (0 of 1). Sla het argument op in a en de waarde in v .

De parameters a en v zijn uitvoer-parameters (of reference parameters). Een toekenning, binnen de functie, van een waarde aan één van de beide parameters leidt tot een aanpassing van de argumenten (variabelen) bij aanroep. Kortom: verander je a , dan verandert arg dus mee. Dat is de essentie van *call by reference*.

Meld de gebruiker (via de website) de veranderingen in de status van de beide pinnen, ook als er zich fouten voordoen. ■

1.2.1 Verdieping (optioneel)

Opdracht 1.6 Plaats een SD-card in je ethernetshield en laadt de webpagina van SD-card. ■

Opdracht 1.7 Breng de Arduino ter sprake als de gesprekken, thuis aan tafel of in de kroeg stilvallen. Doe dit met dermate veel enthousiasme dat vriendinnen, jongere broertjes en neefjes ook informatica willen gaan studeren ;) ■

1.3 Optionele opdracht: WebClient

In de vorige opdracht hebben we gezien hoe de Arduino tijdelijk is omgetoverd tot een eenvoudige webserver waarmee, via het http-protocol, sensoren uitgelezen kunnen worden en hardware bestuurd kan worden. In deze opdracht gaan we de rollen omdraaien. We gaan met de Arduino, wederom via http, gegevens van een (externe) website of webserver opvragen. Dit gaat via een http request waarbij de Arduino nu in de rol van client optreedt (vergelijkbaar met wat een browser doet). We gaan ook onderzoeken hoe snel die gegevensoverdracht eigenlijk is (in termen van Bytes/s).

De basis voor deze opdracht komt van de Arduino-site:

<https://www.arduino.cc/en/Tutorial/WebClient>

Dit voorbeeld maakt duidelijk hoe je een http request uitvoert met gebruik van een ethernet shield en daarbij gegevens opvraagt van een google server.

Opdracht 1.8 Download de code van deze website en sla deze op onder de naam *WebClient.ino*. Bestudeer de code. Enkele opmerkingen daarover:

```
// Set the static IP address to use if the DHCP fails to
  assign
IPAddress ip(192, 168, 0, 177);
IPAddress myDns(192, 168, 0, 1);
```

Pas deze gegevens aan aan je eigen (thuis)situatie. ■

N.B. *Let op:* in de code wordt in eerste instantie geprobeerd een IP-adres te verkrijgen via DHCP. Lukt dat niet dan wordt teruggevallen op een statisch IP-adres. Dat geldt ook voor de optie om met DNS te werken zodat je niet via het IP-adres een google-site benadert, maar via de URL. Je kunt de DNS van je router gebruiken, dat is (doorgaans) de gateway naar je provider. Bij het verkrijgen van een IP-adres kan het programma nog onderscheid maken tussen diverse foutsituaties, zoals die waarbij er geen shield of geen ethernet kabel is aangesloten. Handig! Helaas wordt dat niet door elke ethernet-chip ondersteunt, wat bij correcte aansluiting verder geen problemen oplevert.

```
EthernetClient client;
```

De variabele *client*, via welke het verdere interface verloopt is van het type *EthernetClient*. Deze is bekend, en daardoor oranje in de code, via het include statement, bovenin het programma.

```
Ethernet.begin(mac, ip, myDns);
```

N.B. *Let op:* *Ethernet* is feitelijk de abstractie van de shield. Via dit object hebben we toegang tot de shield. Uiteraard heeft dit object methoden, zoals *begin()*, waarmee de shield wordt geïnitieerd. *begin()* heeft meerdere verschijningsvormen of interfaces. Eén met alleen een mac-adres of één met een mac-adres en een IP-adres. De hier gekozen variant gaat uit van een DNS-adres zodat de server via een URL kan worden benaderd. Voor meer informatie, zie bij: <https://www.arduino.cc/en/Reference/EthernetBegin>

Eenmaal (goed) geïnitieerd kan het lokale IP-adres worden afgedrukt met:

```
Serial.println(Ethernet.localIP());
```

Daarna wordt er gepoogd een verbinding met een externe server te maken, met:

```
if (client.connect(server, 80))
```

Merk op dat `connect` een methode is van het `client` object, dat `server` een argument is dat hieraan meegegeven wordt en dat `server`, i.v.m. de DNS-optie, hier een URL is. Dat is hier een (statische) string. Zie bovenin het programma. Je kunt, via out-commenting, ook kiezen voor een ‘hard’ IP-adres, als de DNS-optie niet werkt.

Eenmaal verbonden met de server, kun je het IP-adres, nu van de server, opvragen en printen met

```
Serial.println(client.remoteIP());
```

Daarna voert het programma zijn taak uit. Dat begint met:

```
client.println("GET_/search?q=arduino_HTTP/1.1");
```

waarin, vanuit de setup code, de feitelijke http request wordt gedaan, waarna de bijbehorende http response, in de loop code, wordt verwerkt. In dit geval betekent dat, dat zolang de `client.available()` is, het lezen van de reactie van de server, met een mogelijkheid tot printen en het tellen van het aantal gelezen bytes, zodat, op grond daarvan en van een tijdcriterium, kan worden vastgesteld wat de overdrachtssnelheid is. Merk op dat voor het meten van de leestijd de functie `micros()` wordt gebruikt. Deze snelheid wordt doorgaans uitgedrukt in MB/s, maar vanwege de relatieve traagheid van de Arduino hier in kB/s. Let op (alweer), dat het printen van de response een grote invloed heeft op deze snelheid. Beredeneer waarom dat zo is? Voor een betrouwbaarder meting is het dan ook raadzaam het printen uit te zetten. Oh ja, misschien is dit een goed moment om de baudrate van de Arduino (`Serial.begin`) aan te passen van 9600 bps (bits/s) naar 115200 bps, zowel in de code als in het serial monitor. 115200 bps komt neer op ongeveer 11000 tekens per seconde. Dat kan de Arduino wel aan, maar jij, wat betreft leessnelheid, waarschijnlijk niet ;) Voer de code uit en stelt vast wat de google-server terugstuurt (bij zoeken op de term “Arduino”) en wat de overdrachtsnelheid hierbij is.

Het programma is in deze vorm slechts geschikt voor één taak. Vaak is het realistisch dat er meerdere requests gedaan moeten worden, bij meerdere servers. Daarover straks meer. Om dat voor te bereiden is het nodig om het request en de response in één functie uit te voeren.

Opdracht 1.9 Modificeer het programma zodanig dat deze functionaliteit wordt uitgevoerd door de functie `speedTest`, waarvan deze functie-header wordt gebruikt:

```
void speedTest(bool doPrint = false);
```

Een mogelijke aanroep van deze functie is `speedTest()` waarbij het printen standaard uitstaat. Hier wordt gebruik gemaakt van de mogelijkheid een parameter in de heading een initiële waarde te geven. De koppeling van de waarde aan de variabele vindt plaats tijdens de aanroep. Een andere mogelijkheid is deze:

```
#define PRINT true // let op de conventie van hoofdletters
speedTest(PRINT);
```

waarmee bij aanroep bepaald kan worden of de speedtest-functie wel of niet de response laat zien. Defines worden meestal helemaal boven in het programma opgenomen, in hoofdletters.

Wat moet de functie precies doen? Vier deelfuncties:

- 1 verbinding met de server maken
- 2 uitvoeren van de http request (GET)
- 3 het verwerken van de response van de server
- 4 het afhandelen van de timing en de speed-berekeningen

Opmerkingen:

- De eenmalige handelingen voor het initialiseren van het ethernet shield blijven, logischerwijs, in de setup code.
- Alle variabelen gerelateerd aan deze functies worden uiteraard lokaal gehouden, dus binnen de functie gedefinieerd. Dat geldt voor: *beginMicros*, *endMicros*, *byteCount* en ook de *buffer* en *len*.
- Dit klinkt als een eenvoudige opdracht (en dat klopt, het is ook niet zo moeilijk), maar goed programmeren begint met een strikte scheiding in functies, het parameteriseren daarvan (zodat bij de aanroep het gedrag van de functie beïnvloed kan worden) en met het vermijden van globale variabelen. Er zijn nog wel meer criteria te geven, maar voor nu is dit wel even voldoende.
- Nog een belangrijk punt van aandacht: het bestaande programma maakt gebruik van het herhalende karakter van de functie loop. Dat raken we (bewust) kwijt door deze aanpassing. Loop blijft hier voorlopig leeg. Dat betekent dat je zelf een oplossing moet bedenken de noodzakelijke herhaling bij het lezen van de response. Dat gaat namelijk in regel (van max. 80 tekens).

Een ander punt daarbij is: wanneer is het lezen klaar? Wanneer is de gehele response van de server verwerkt? Daarbij doemen ook de vragen op, als: wanneer wordt de verbinding verbroken en wie is daarvoor verantwoordelijk? Hint:

- kijk naar *client.connected()*
- overweeg dit te gebruiken: *while(bufLen = client.available() > 0)* Dat mag in C: het toekennen van het functieresultaat aan een lokale variabelen en het (bijna) tegelijkertijd testen van deze variabelen, in dit geval op groter dan 0, waarmee wordt aangegeven dat er nog steeds iets te lezen valt.
- zet om de read-actie even een digitalWrite, zodat je een visuele feedback krijgt in de vorm van een knipperend ledje.

Opdracht 1.10 Test je programma op juiste werking. Welke speed haal je?

1.3.1 Verdieping (optioneel)

Opdracht 1.11 parameterisering, zeker bij klassiek, gestructureerd programmeren in een functionele taal, een sterk middel om je programma overzichtelijk en flexibel te houden. Ook het streven naar zo generiek mogelijke functies en oplossingen hoort daarbij. Ontwerp en functie, bijvoorbeeld *HttpRequest*, die generieker is en waarbij je niet alleen print-criterium meegeeft, maar ook de url en de server en het antwoord, bijvoorbeeld als JSON-string, laat opleveren als functieresultaat.

Opdracht 1.12 http request zijn erg handig om data of informatie van verschillende servers te halen en te verwerken in je programma. Onderzoek de mogelijkheid om dat te doen voor bijvoorbeeld weer-informatie (bij openweathermap.org) of nieuws (bij newsapi.org). Je kunt deze gegevens, in een embedded systeem, tonen op bijvoorbeeld een displayje.

Deel 2: Raspberry Pi & Python

2	Introductie Python	17
2.1	Installatie	
2.2	Interpreter	
2.3	Editor	
2.4	Data Types	
2.5	If/Else statements	
2.6	Input/Output	
2.7	Huiswerkopdrachten	
3	Python op de Pi	23
3.1	Introductie linux terminal	
3.2	Editor	
3.3	Pi header	
3.4	GPIO	
3.5	Loops	
3.6	Opdrachten	
4	Diepere duik in Python	29
4.1	Lijsten	
4.2	Tuples	
4.3	Funcities	
4.4	Opdrachten	
5	OO in Python & Packages	33
5.1	Classes	
5.2	Packages	
5.3	Opdrachten	
6	Data analyse	37
6.1	CSV files	
6.2	Edit Excel sheets	
6.3	Opdrachten	
7	Grafische User Interfaces	41
7.1	wxPython?	
7.2	pyGame?	
7.3	Opdrachten	
8	Arduino en Pi koppelen	45
8.1	Protocollen?	
8.2	MQTT?	
8.3	Eindopdracht	
	Index	49

2. Introductie Python

“ And now for something completely different. ”

John Cleese, *Monty Python*, 1975

We stappen nu een compleet nieuwe programmeer-wereld in, namelijk die van *Python*. *Python* is een programmeertaal van hogere orde ten opzichte van *C*. Hoe hoger de orde van een programmeertaal, des te verder de taal weg staat van daadwerkelijke machine-instructies.

Python is een favoriete taal voor menig programmeur, omdat het redelijk makkelijk te leren is, de code compact en leesbaar is, voor een enorm scala aan projecten in te zetten is (van websites en kunstmatige intelligentie tot scripts en Raspberry Pi's), en de enorme gemeenschap die de taal gebruikt en ook verder uitbreidt d.m.v. softwarebibliotheken (hierover later meer).

Zoals altijd komen al deze voordelen ook met enige nadelen (waar omheen gewerkt kan worden). *Python* is bijv. een stuk langzamer dan *C* (afhankelijk van de toepassing zo'n 2 tot 100 keer), vandaar dat we met dit vak afstappen van de inmiddels bekende *Arduino* en overstappen naar de *Raspberry Pi* en je eigen laptop/PC.

2.1 Installatie

Opdracht 2.1 Installeer de laatste versie van Python op je eigen laptop via:

<https://www.python.org/downloads/>

Let er bij het installeren op dat je alle vinkjes aanzet (vooral *pip* is een belangrijke). ■

2.2 Interpreter

Nu dat de installatie van *Python* is voltooid is het tijd om te checken of alles goed is gegaan. Open een *shell prompt* (onder windows: startmenu -> zoeken naar *cmd* of *powershell*, onder linux en

mac: open de *terminal*). Dit is een interactieve scherm waarmee je via tekst commando's kunt uitvoeren. De *Python* interpreter is nu één van die commandos, typ *python3* en druk dan op enter. Als het goed is zie je iets vergelijkbaars als in Figuur 2.1.

Figure 2.1: De *Python* interpreter, met versie 3.10.0

Opdracht 2.2 Check of de versie van *Python* die je geïnstalleerd hebt overeen komt met de versie die de interpreter aangeeft. ■

De interpreter is een super handig stukje software, waarin je *Python* code, regel voor regel in kunt typen, zodat je kunt checken of de code doet wat je verwacht.

Opdracht 2.3 Traditiegetrouw begint het leren van een nieuwe programmeertaal altijd met uitvoeren van *Hello world!*. Typ in het scherm het volgende in, en zie wat er gebeurt:

1 `print('Hello World!')`

Hoeveel regels code zou je hier nodig voor zijn bij de *Arduino*? ■

N.B. Als er in dit document een stukje voorbeeld code, de regel begint met '`>>>`', dan wordt deze code ingetypt in de interpreter. De opvolgende regel zonder '`>>>`' is dan de uitvoer van de interpreter. Bijvoorbeeld:

```
1 >>> print('Hello World!')
2 Hello World!
```

Elk ander stukje voorbeeld code zullen (gedeeltes van) scripts zijn.

2.3 Editor

Elke regel op deze manier intypen is natuurlijk voor grotere programma's niet ideaal, deze slaan we dan ook op in *Python* scripts (bestanden met als extensie *.py*). Deze kun je in principe gewoon maken in een tekst-editor, maar net als bij de *Arduino* werkt het een stuk fijner in een ontwikkelomgeving. Voor *Python* zijn er een flink scala aan zulke ontwikkelomgevingen (ook wel: IDE's). En je bent uiteraard helemaal vrij om zelf je favoriet daarin te kiezen om de opdrachten gedurende dit vak uit te werken.

Voor de beginners kan ik de IDE *Thonny* aanraden: <https://thonny.org/>.

Deze heeft naast een gebruikersvriendelijke interface, ook enkele handige tools aan boord die later van pas gaan komen. Bijkomend voordeel is dat dit programma ook standaard wordt meegeleverd met de *Raspberry Pi*. Tijdens de les zullen de voorbeelden ook worden gegeven aan de hand van *Thonny*.

Opdracht 2.4 Installeer een *Python* ontwikkelomgeving.

2.4 Data Types

Net als in *Arduino C*, zijn in *Python* verschillende datatypes beschikbaar, die de basis vormen van de taal. Zo zijn er gehele getallen (vergelijkbaar met *ints* in *C*):

```
1 >>> x = 3
2 >>> y = 4
3 >>> x + y
4 7
```

Wat direct opvalt, is dat je in *Python* dus niet hoeft aan te geven welk data type je wilt gebruiken. De taal 'snapt' dit automatisch. De puntkomma aan het eind, die bij *C* elke regel code afsluit, wordt hier niet gebruikt. Verder kun je (op vergelijkbare manier als in *C*) de getallen ook schrijven in binair en hexadecimaal:

```
1 >>> x = 0b101
2 >>> x
3 3
4 >>> y = 0x1A
5 >>> y
6 26
```

Naast gehele getallen zijn er ook uiteraard kommagetallen (vergelijkbaar met *floats* in *C*):

```
1 >>> x = 3.0
2 >>> y = 4.5
3 >>> x / y
4 0.6666666666666666
```

Ook kent de taal Booleans, die enkel *True* of *False* kunnen zijn. Waarmee digitale operaties kunnen worden uitgevoerd (vergelijkbaar met de *bools* uit *C*):

```
1 >>> a = True
2 >>> b = False
3 >>> a and not b
4 True
```

en voor nu als laatste: *str*, de *string* waarmee tekst kan worden toegekend aan een variabele. (Vergelijkbaar met de *Strings* uit *C*):

```
1 >>> a = 'Hello'
2 >>> b = "World!"
3 >>> a + ' ' + b # Plak beide aan elkaar, met een spatie ertussen.
4 'Hello World!'
```

Het maakt bij *strs* dus ook niet uit of je nu enkele (') of dubbele (") aanhalingstekens gebruikt. Verder zie je hier ook voor het eerst een regel commentaar, die je kunt toevoegen na een hekje (#).

Opdracht 2.5 *Python* heeft een aantal operatoren voor getallen die bekend voor zullen komen: $+$, $-$, $*$ om resp. getallen op tellen, af te trekken en te vermenigvuldigen. Maar kent ook een aantal die wat minder voor de hand liggen. Probeer er achter te komen wat $\%$ en $**$ doen. ■

Naast dat het bij *Python* dus niet nodig is om van te voren te specificeren welk datatype je gaat gebruiken voor een variabele, kun je ook variabelen van type laten veranderen gedurende het programma. Dit is voor de leesbaarheid niet aan te bevelen, maar het laat wel zien dat *Python* veel losser om gaat met de verschillende types dan dat we gewend waren met *C*:

```
1 >>> x = 12 # x is nu een int
2 >>> x
3 12
4 >>> x = 'abc' # En vanaf hier een str
5 >>> x
6 'abc'
```

2.5 If/Else statements

Een van de meest voorkomende en belangrijke dingen die er gebeurt in een programma, is keuzes maken op basis van condities. In z'n meest eenvoudige manier, doen we dat met een *if*-statement:

```
1 a = 200
2 if a > 100:
3     print('conditie is True!')
4     print('a is groter dan 100')
```

De *if*-statement is opgebouwd uit 3 delen: allereerst het woordje *if*. Dan gevolgd door een conditie (ook wel expressie genoemd), en uiteindelijk een dubbele punt `:`. Die conditie is het meest interessant, als daar namelijk *True* uitkomt worden de volgende regels code uitgevoerd, komt er *False*, gebeurt er in dit geval niets.

N.B. **Let op:** Ook hier is de schrijfwijze van *Python* weer een stuk compacter dan in *C*: waar je bij die laatste vaak gekrulde haken `{, }` ziet, geruikt *Python* juist inspringing om duidelijk te maken wat bijv. bij een statement hoort. Voor het inspringen gebruik je 4 spaties of een tab. Dit is dus **essentieel** voor de werking van je programma! Zie bijv. het volgende voorbeeld:

```
1 a = 200
2 if a > 100:
3     print('conditie is True!')
4     print('a is groter dan 100')
```

Hier wordt dus regel 3 enkel uitgevoerd als $a > 100$ is, maar regel 4 altijd!

De *if*-statement kan uitgebreid worden met een *else*-clause, die uitgevoerd wordt als de conditie *False* is.

```
1 a = 200
2 if a > 100:
3     print('conditie is True!')
4     print('a is groter dan 100')
5 else:
6     print('conditie is False!')
7     print('a is kleiner of gelijk dan 100')
```

Tip: Als je niet zeker van jezelf bent wat er precies uit de conditie komt van je `if`-statement, kun je hier dus handig gebruik maken van de interpreter:

```
1 >>> a = 200
2 >>> a > 100
3 True
```

Soms wil je meerdere condities checken, dit kan met `elif` (dit staat voor een samentrekking van `else if`). Je kan daarvan zoveel als je wil in je `if`-statement stoppen:

```
1 a = 200
2 if a > 100:
3     print('a is groter dan 100')
4 elif a == 100:
5     print('a is precies 100!')
6 else:
7     print('a is kleiner dan 100')
```

Opdracht 2.6 Typ het bovenstaande over in je editor, sla het op als een `.py` bestand. Probeer het programma te starten (In *Thonny*: Zoek naar de groene play knop, genaamd 'run'). Waar kun je de uitvoer van het programma zien? ■

2.6 Input/Output

Zo'n programma als hierboven, die afhankelijk van de waarde van een vast getal iets uitvoert is natuurlijk niet superspannend. Het wordt al interessanter als je input van de gebruiker van het programma kunt vragen. Dat doe je met de functie `input()`:

```
1 print('Typ iets: ')
2 a = input()
3 print('Je typte: ' + a)
```

N.B. Tip: Regel 1 en 2 zijn ook te combineren tot `a = input('Typ iets: ')`.

Opdracht 2.7 Voer het bovenstaande stuk code uit. Merk op dat halverwege het programma wordt gepauzeerd. Wat moet je doen om het programma weer verder te laten gaan? ■

N.B. Tip: In plaats van regel 3, kun je ook gebruik maken van de zogeheten *f-strings*. Dit is een wat efficiëntere manier van schrijven, maar doet precies hetzelfde:

```
1 print(f'Je typte: {a}')
```

Vooral bij langere wat langere strings, kan dit de leesbaarheid van je code bevorderen.

2.7 Huiswerkopdrachten

Opdracht 2.8 Maak een programma die de gebruiker om zijn naam vraagt. Groet hierna de gebruiker in de vorm van *"Hallo, <naam>!"*. ■

Opdracht 2.9 Schrijf een programma die de gebruiker vraagt om de straal (r) van een cirkel in te typen. Geef daarna de omtrek ($= 2 * r * \pi$) en de oppervlakte ($= r^2 * \pi$) op basis van de straal.

Tip 1: Alles wat de gebruiker intypt, en je afvangt met `input()` is van het type string. Om van een string met cijfers, een daadwerkelijk getal te maken, gebruik je de functie `int()`. Bijv. `x = int('123')`.

Tip 2: Zet bovenin je programma `import math`, je hebt daarna toegang tot allerlei wiskundige functies. Zo ook `math.pi` en `math.pow()`. ■

N.B. Tip: Als je niet zeker van jezelf bent wat voor type een variabele krijgt, kun je ook hier handig gebruik maken van de interpreter en de functie `type()`:

```
1 >>> a = 'een string'
2 >>> b = 1.2
3 >>> c = 4
4 >>> type(a)
5 <class 'str'>
6 >>> type(b)
7 <class 'float'>
8 >>> type(c)
9 <class 'int'>
```

Opdracht 2.10 Breidt het programma van opdracht 2.8 uit, zodat het programma de gebruiker vraagt om achtereenvolgens z'n voornaam, achternaam, geslacht en leeftijd.

Groet hierna de gebruiker in de vorm *"Hallo, <voornaam>!"*.

Is de persoon in kwestie echter ouder dan 50, gebruik dan een formelere begroeting op basis van zijn of haar geslacht: *"Gegroet, Mr. <achternaam>!"* of *"Gegroet, Mevr. <achternaam>!"* ■

Opdracht 2.11 Maak een programma die de gebruiker vraagt om een getal, geef daarna aan of dat getal even of oneven is. ■

Opdracht 2.12 Schrijf een programma die de gebruiker vraagt om 2 getallen in te voeren, print daarna de grootste van de twee op het scherm. ■

Opdracht 2.13 Schrijf een programma die de gebruiker vraagt om een getal. Dit getal correspondeert met een dag in de week (1 = maandag, 2 = dinsdag, etc.). print de corresponderende dag op het scherm. Als de gebruiker een getal groter dan 7 of kleiner dan 1 invoert, geef dan een 'error'. ■

3. Python op de Pi

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Ut purus elit, vestibulum ut, placerat ac, adipiscing vitae, felis. Curabitur dictum gravida mauris. Nam arcu libero, nonummy eget, consectetur id, vulputate a, magna. Donec vehicula augue eu neque. Pellentesque habitant morbi tristique senectus et netus et malesuada fames ac turpis egestas. Mauris ut leo. Cras viverra metus rhoncus sem. Nulla et lectus vestibulum urna fringilla ultrices. Phasellus eu tellus sit amet tortor gravida placerat. Integer sapien est, iaculis in, pretium quis, viverra ac, nunc. Praesent eget sem vel leo ultrices bibendum. Aenean faucibus. Morbi dolor nulla, malesuada eu, pulvinar at, mollis ac, nulla. Curabitur auctor semper nulla. Donec varius orci eget risus. Duis nibh mi, congue eu, accumsan eleifend, sagittis quis, diam. Duis eget orci sit amet orci dignissim rutrum.

Nam dui ligula, fringilla a, euismod sodales, sollicitudin vel, wisi. Morbi auctor lorem non justo. Nam lacus libero, pretium at, lobortis vitae, ultricies et, tellus. Donec aliquet, tortor sed accumsan bibendum, erat ligula aliquet magna, vitae ornare odio metus a mi. Morbi ac orci et nisl hendrerit mollis. Suspendisse ut massa. Cras nec ante. Pellentesque a nulla. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Aliquam tincidunt urna. Nulla ullamcorper vestibulum turpis. Pellentesque cursus luctus mauris.

Nulla malesuada porttitor diam. Donec felis erat, congue non, volutpat at, tincidunt tristique, libero. Vivamus viverra fermentum felis. Donec nonummy pellentesque ante. Phasellus adipiscing semper elit. Proin fermentum massa ac quam. Sed diam turpis, molestie vitae, placerat a, molestie nec, leo. Maecenas lacinia. Nam ipsum ligula, eleifend at, accumsan nec, suscipit a, ipsum. Morbi blandit ligula feugiat magna. Nunc eleifend consequat lorem. Sed lacinia nulla vitae enim. Pellentesque tincidunt purus vel magna. Integer non enim. Praesent euismod nunc eu purus. Donec bibendum quam in tellus. Nullam cursus pulvinar lectus. Donec et mi. Nam vulputate metus eu enim. Vestibulum pellentesque felis eu massa.

3.1 Introductie linux terminal

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Ut purus elit, vestibulum ut, placerat ac, adipiscing vitae, felis. Curabitur dictum gravida mauris. Nam arcu libero, nonummy eget, consectetur id, vulputate a, magna. Donec vehicula augue eu neque. Pellentesque habitant morbi

tristique senectus et netus et malesuada fames ac turpis egestas. Mauris ut leo. Cras viverra metus rhoncus sem. Nulla et lectus vestibulum urna fringilla ultrices. Phasellus eu tellus sit amet tortor gravida placerat. Integer sapien est, iaculis in, pretium quis, viverra ac, nunc. Praesent eget sem vel leo ultrices bibendum. Aenean faucibus. Morbi dolor nulla, malesuada eu, pulvinar at, mollis ac, nulla. Curabitur auctor semper nulla. Donec varius orci eget risus. Duis nibh mi, congue eu, accumsan eleifend, sagittis quis, diam. Duis eget orci sit amet orci dignissim rutrum.

Nam dui ligula, fringilla a, euismod sodales, sollicitudin vel, wisi. Morbi auctor lorem non justo. Nam lacus libero, pretium at, lobortis vitae, ultricies et, tellus. Donec aliquet, tortor sed accumsan bibendum, erat ligula aliquet magna, vitae ornare odio metus a mi. Morbi ac orci et nisl hendrerit mollis. Suspendisse ut massa. Cras nec ante. Pellentesque a nulla. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Aliquam tincidunt urna. Nulla ullamcorper vestibulum turpis. Pellentesque cursus luctus mauris.

Nulla malesuada porttitor diam. Donec felis erat, congue non, volutpat at, tincidunt tristique, libero. Vivamus viverra fermentum felis. Donec nonummy pellentesque ante. Phasellus adipiscing semper elit. Proin fermentum massa ac quam. Sed diam turpis, molestie vitae, placerat a, molestie nec, leo. Maecenas lacinia. Nam ipsum ligula, eleifend at, accumsan nec, suscipit a, ipsum. Morbi blandit ligula feugiat magna. Nunc eleifend consequat lorem. Sed lacinia nulla vitae enim. Pellentesque tincidunt purus vel magna. Integer non enim. Praesent euismod nunc eu purus. Donec bibendum quam in tellus. Nullam cursus pulvinar lectus. Donec et mi. Nam vulputate metus eu enim. Vestibulum pellentesque felis eu massa.

3.2 Editor

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Ut purus elit, vestibulum ut, placerat ac, adipiscing vitae, felis. Curabitur dictum gravida mauris. Nam arcu libero, nonummy eget, consectetur id, vulputate a, magna. Donec vehicula augue eu neque. Pellentesque habitant morbi tristique senectus et netus et malesuada fames ac turpis egestas. Mauris ut leo. Cras viverra metus rhoncus sem. Nulla et lectus vestibulum urna fringilla ultrices. Phasellus eu tellus sit amet tortor gravida placerat. Integer sapien est, iaculis in, pretium quis, viverra ac, nunc. Praesent eget sem vel leo ultrices bibendum. Aenean faucibus. Morbi dolor nulla, malesuada eu, pulvinar at, mollis ac, nulla. Curabitur auctor semper nulla. Donec varius orci eget risus. Duis nibh mi, congue eu, accumsan eleifend, sagittis quis, diam. Duis eget orci sit amet orci dignissim rutrum.

Nam dui ligula, fringilla a, euismod sodales, sollicitudin vel, wisi. Morbi auctor lorem non justo. Nam lacus libero, pretium at, lobortis vitae, ultricies et, tellus. Donec aliquet, tortor sed accumsan bibendum, erat ligula aliquet magna, vitae ornare odio metus a mi. Morbi ac orci et nisl hendrerit mollis. Suspendisse ut massa. Cras nec ante. Pellentesque a nulla. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Aliquam tincidunt urna. Nulla ullamcorper vestibulum turpis. Pellentesque cursus luctus mauris.

Nulla malesuada porttitor diam. Donec felis erat, congue non, volutpat at, tincidunt tristique, libero. Vivamus viverra fermentum felis. Donec nonummy pellentesque ante. Phasellus adipiscing semper elit. Proin fermentum massa ac quam. Sed diam turpis, molestie vitae, placerat a, molestie nec, leo. Maecenas lacinia. Nam ipsum ligula, eleifend at, accumsan nec, suscipit a, ipsum. Morbi blandit ligula feugiat magna. Nunc eleifend consequat lorem. Sed lacinia nulla vitae enim. Pellentesque tincidunt purus vel magna. Integer non enim. Praesent euismod nunc eu purus. Donec bibendum quam in tellus. Nullam cursus pulvinar lectus. Donec et mi. Nam vulputate metus eu enim. Vestibulum pellentesque felis eu massa.

3.3 Pi header

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Ut purus elit, vestibulum ut, placerat ac, adipiscing vitae, felis. Curabitur dictum gravida mauris. Nam arcu libero, nonummy eget, consectetur id, vulputate a, magna. Donec vehicula augue eu neque. Pellentesque habitant morbi tristique senectus et netus et malesuada fames ac turpis egestas. Mauris ut leo. Cras viverra metus rhoncus sem. Nulla et lectus vestibulum urna fringilla ultrices. Phasellus eu tellus sit amet tortor gravida placerat. Integer sapien est, iaculis in, pretium quis, viverra ac, nunc. Praesent eget sem vel leo ultrices bibendum. Aenean faucibus. Morbi dolor nulla, malesuada eu, pulvinar at, mollis ac, nulla. Curabitur auctor semper nulla. Donec varius orci eget risus. Duis nibh mi, congue eu, accumsan eleifend, sagittis quis, diam. Duis eget orci sit amet orci dignissim rutrum.

Nam dui ligula, fringilla a, euismod sodales, sollicitudin vel, wisi. Morbi auctor lorem non justo. Nam lacus libero, pretium at, lobortis vitae, ultricies et, tellus. Donec aliquet, tortor sed accumsan bibendum, erat ligula aliquet magna, vitae ornare odio metus a mi. Morbi ac orci et nisl hendrerit mollis. Suspendisse ut massa. Cras nec ante. Pellentesque a nulla. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Aliquam tincidunt urna. Nulla ullamcorper vestibulum turpis. Pellentesque cursus luctus mauris.

Nulla malesuada porttitor diam. Donec felis erat, congue non, volutpat at, tincidunt tristique, libero. Vivamus viverra fermentum felis. Donec nonummy pellentesque ante. Phasellus adipiscing semper elit. Proin fermentum massa ac quam. Sed diam turpis, molestie vitae, placerat a, molestie nec, leo. Maecenas lacinia. Nam ipsum ligula, eleifend at, accumsan nec, suscipit a, ipsum. Morbi blandit ligula feugiat magna. Nunc eleifend consequat lorem. Sed lacinia nulla vitae enim. Pellentesque tincidunt purus vel magna. Integer non enim. Praesent euismod nunc eu purus. Donec bibendum quam in tellus. Nullam cursus pulvinar lectus. Donec et mi. Nam vulputate metus eu enim. Vestibulum pellentesque felis eu massa.

3.4 GPIO

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Ut purus elit, vestibulum ut, placerat ac, adipiscing vitae, felis. Curabitur dictum gravida mauris. Nam arcu libero, nonummy eget, consectetur id, vulputate a, magna. Donec vehicula augue eu neque. Pellentesque habitant morbi tristique senectus et netus et malesuada fames ac turpis egestas. Mauris ut leo. Cras viverra metus rhoncus sem. Nulla et lectus vestibulum urna fringilla ultrices. Phasellus eu tellus sit amet tortor gravida placerat. Integer sapien est, iaculis in, pretium quis, viverra ac, nunc. Praesent eget sem vel leo ultrices bibendum. Aenean faucibus. Morbi dolor nulla, malesuada eu, pulvinar at, mollis ac, nulla. Curabitur auctor semper nulla. Donec varius orci eget risus. Duis nibh mi, congue eu, accumsan eleifend, sagittis quis, diam. Duis eget orci sit amet orci dignissim rutrum.

Nam dui ligula, fringilla a, euismod sodales, sollicitudin vel, wisi. Morbi auctor lorem non justo. Nam lacus libero, pretium at, lobortis vitae, ultricies et, tellus. Donec aliquet, tortor sed accumsan bibendum, erat ligula aliquet magna, vitae ornare odio metus a mi. Morbi ac orci et nisl hendrerit mollis. Suspendisse ut massa. Cras nec ante. Pellentesque a nulla. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Aliquam tincidunt urna. Nulla ullamcorper vestibulum turpis. Pellentesque cursus luctus mauris.

Nulla malesuada porttitor diam. Donec felis erat, congue non, volutpat at, tincidunt tristique, libero. Vivamus viverra fermentum felis. Donec nonummy pellentesque ante. Phasellus adipiscing semper elit. Proin fermentum massa ac quam. Sed diam turpis, molestie vitae, placerat a, molestie nec, leo. Maecenas lacinia. Nam ipsum ligula, eleifend at, accumsan nec, suscipit a, ipsum. Morbi blandit ligula feugiat magna. Nunc eleifend consequat lorem. Sed lacinia nulla vitae enim. Pellentesque tincidunt purus vel magna. Integer non enim. Praesent euismod nunc eu purus. Donec bibendum quam in tellus. Nullam cursus pulvinar lectus. Donec et mi. Nam vulputate metus eu enim.

Vestibulum pellentesque felis eu massa.

3.5 Loops

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Ut purus elit, vestibulum ut, placerat ac, adipiscing vitae, felis. Curabitur dictum gravida mauris. Nam arcu libero, nonummy eget, consectetur id, vulputate a, magna. Donec vehicula augue eu neque. Pellentesque habitant morbi tristique senectus et netus et malesuada fames ac turpis egestas. Mauris ut leo. Cras viverra metus rhoncus sem. Nulla et lectus vestibulum urna fringilla ultrices. Phasellus eu tellus sit amet tortor gravida placerat. Integer sapien est, iaculis in, pretium quis, viverra ac, nunc. Praesent eget sem vel leo ultrices bibendum. Aenean faucibus. Morbi dolor nulla, malesuada eu, pulvinar at, mollis ac, nulla. Curabitur auctor semper nulla. Donec varius orci eget risus. Duis nibh mi, congue eu, accumsan eleifend, sagittis quis, diam. Duis eget orci sit amet orci dignissim rutrum.

Nam dui ligula, fringilla a, euismod sodales, sollicitudin vel, wisi. Morbi auctor lorem non justo. Nam lacus libero, pretium at, lobortis vitae, ultricies et, tellus. Donec aliquet, tortor sed accumsan bibendum, erat ligula aliquet magna, vitae ornare odio metus a mi. Morbi ac orci et nisl hendrerit mollis. Suspendisse ut massa. Cras nec ante. Pellentesque a nulla. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Aliquam tincidunt urna. Nulla ullamcorper vestibulum turpis. Pellentesque cursus luctus mauris.

Nulla malesuada porttitor diam. Donec felis erat, congue non, volutpat at, tincidunt tristique, libero. Vivamus viverra fermentum felis. Donec nonummy pellentesque ante. Phasellus adipiscing semper elit. Proin fermentum massa ac quam. Sed diam turpis, molestie vitae, placerat a, molestie nec, leo. Maecenas lacinia. Nam ipsum ligula, eleifend at, accumsan nec, suscipit a, ipsum. Morbi blandit ligula feugiat magna. Nunc eleifend consequat lorem. Sed lacinia nulla vitae enim. Pellentesque tincidunt purus vel magna. Integer non enim. Praesent euismod nunc eu purus. Donec bibendum quam in tellus. Nullam cursus pulvinar lectus. Donec et mi. Nam vulputate metus eu enim. Vestibulum pellentesque felis eu massa.

3.6 Opdrachten

Opdracht 3.1

-

Opdracht 3.2

-

Opdracht 3.3

-

Opdracht 3.4

-

Opdracht 3.5

-

Opdracht 3.6

-

Opdracht 3.7

-

Opdracht 3.8

-

4. Diepere duik in Python

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Ut purus elit, vestibulum ut, placerat ac, adipiscing vitae, felis. Curabitur dictum gravida mauris. Nam arcu libero, nonummy eget, consectetur id, vulputate a, magna. Donec vehicula augue eu neque. Pellentesque habitant morbi tristique senectus et netus et malesuada fames ac turpis egestas. Mauris ut leo. Cras viverra metus rhoncus sem. Nulla et lectus vestibulum urna fringilla ultrices. Phasellus eu tellus sit amet tortor gravida placerat. Integer sapien est, iaculis in, pretium quis, viverra ac, nunc. Praesent eget sem vel leo ultrices bibendum. Aenean faucibus. Morbi dolor nulla, malesuada eu, pulvinar at, mollis ac, nulla. Curabitur auctor semper nulla. Donec varius orci eget risus. Duis nibh mi, congue eu, accumsan eleifend, sagittis quis, diam. Duis eget orci sit amet orci dignissim rutrum.

Nam dui ligula, fringilla a, euismod sodales, sollicitudin vel, wisi. Morbi auctor lorem non justo. Nam lacus libero, pretium at, lobortis vitae, ultricies et, tellus. Donec aliquet, tortor sed accumsan bibendum, erat ligula aliquet magna, vitae ornare odio metus a mi. Morbi ac orci et nisl hendrerit mollis. Suspendisse ut massa. Cras nec ante. Pellentesque a nulla. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Aliquam tincidunt urna. Nulla ullamcorper vestibulum turpis. Pellentesque cursus luctus mauris.

Nulla malesuada porttitor diam. Donec felis erat, congue non, volutpat at, tincidunt tristique, libero. Vivamus viverra fermentum felis. Donec nonummy pellentesque ante. Phasellus adipiscing semper elit. Proin fermentum massa ac quam. Sed diam turpis, molestie vitae, placerat a, molestie nec, leo. Maecenas lacinia. Nam ipsum ligula, eleifend at, accumsan nec, suscipit a, ipsum. Morbi blandit ligula feugiat magna. Nunc eleifend consequat lorem. Sed lacinia nulla vitae enim. Pellentesque tincidunt purus vel magna. Integer non enim. Praesent euismod nunc eu purus. Donec bibendum quam in tellus. Nullam cursus pulvinar lectus. Donec et mi. Nam vulputate metus eu enim. Vestibulum pellentesque felis eu massa.

4.1 Lijsten

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Ut purus elit, vestibulum ut, placerat ac, adipiscing vitae, felis. Curabitur dictum gravida mauris. Nam arcu libero, nonummy eget, consectetur id, vulputate a, magna. Donec vehicula augue eu neque. Pellentesque habitant morbi

tristique senectus et netus et malesuada fames ac turpis egestas. Mauris ut leo. Cras viverra metus rhoncus sem. Nulla et lectus vestibulum urna fringilla ultrices. Phasellus eu tellus sit amet tortor gravida placerat. Integer sapien est, iaculis in, pretium quis, viverra ac, nunc. Praesent eget sem vel leo ultrices bibendum. Aenean faucibus. Morbi dolor nulla, malesuada eu, pulvinar at, mollis ac, nulla. Curabitur auctor semper nulla. Donec varius orci eget risus. Duis nibh mi, congue eu, accumsan eleifend, sagittis quis, diam. Duis eget orci sit amet orci dignissim rutrum.

Nam dui ligula, fringilla a, euismod sodales, sollicitudin vel, wisi. Morbi auctor lorem non justo. Nam lacus libero, pretium at, lobortis vitae, ultricies et, tellus. Donec aliquet, tortor sed accumsan bibendum, erat ligula aliquet magna, vitae ornare odio metus a mi. Morbi ac orci et nisl hendrerit mollis. Suspendisse ut massa. Cras nec ante. Pellentesque a nulla. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Aliquam tincidunt urna. Nulla ullamcorper vestibulum turpis. Pellentesque cursus luctus mauris.

Nulla malesuada porttitor diam. Donec felis erat, congue non, volutpat at, tincidunt tristique, libero. Vivamus viverra fermentum felis. Donec nonummy pellentesque ante. Phasellus adipiscing semper elit. Proin fermentum massa ac quam. Sed diam turpis, molestie vitae, placerat a, molestie nec, leo. Maecenas lacinia. Nam ipsum ligula, eleifend at, accumsan nec, suscipit a, ipsum. Morbi blandit ligula feugiat magna. Nunc eleifend consequat lorem. Sed lacinia nulla vitae enim. Pellentesque tincidunt purus vel magna. Integer non enim. Praesent euismod nunc eu purus. Donec bibendum quam in tellus. Nullam cursus pulvinar lectus. Donec et mi. Nam vulputate metus eu enim. Vestibulum pellentesque felis eu massa.

4.2 Tuples

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Ut purus elit, vestibulum ut, placerat ac, adipiscing vitae, felis. Curabitur dictum gravida mauris. Nam arcu libero, nonummy eget, consectetur id, vulputate a, magna. Donec vehicula augue eu neque. Pellentesque habitant morbi tristique senectus et netus et malesuada fames ac turpis egestas. Mauris ut leo. Cras viverra metus rhoncus sem. Nulla et lectus vestibulum urna fringilla ultrices. Phasellus eu tellus sit amet tortor gravida placerat. Integer sapien est, iaculis in, pretium quis, viverra ac, nunc. Praesent eget sem vel leo ultrices bibendum. Aenean faucibus. Morbi dolor nulla, malesuada eu, pulvinar at, mollis ac, nulla. Curabitur auctor semper nulla. Donec varius orci eget risus. Duis nibh mi, congue eu, accumsan eleifend, sagittis quis, diam. Duis eget orci sit amet orci dignissim rutrum.

Nam dui ligula, fringilla a, euismod sodales, sollicitudin vel, wisi. Morbi auctor lorem non justo. Nam lacus libero, pretium at, lobortis vitae, ultricies et, tellus. Donec aliquet, tortor sed accumsan bibendum, erat ligula aliquet magna, vitae ornare odio metus a mi. Morbi ac orci et nisl hendrerit mollis. Suspendisse ut massa. Cras nec ante. Pellentesque a nulla. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Aliquam tincidunt urna. Nulla ullamcorper vestibulum turpis. Pellentesque cursus luctus mauris.

Nulla malesuada porttitor diam. Donec felis erat, congue non, volutpat at, tincidunt tristique, libero. Vivamus viverra fermentum felis. Donec nonummy pellentesque ante. Phasellus adipiscing semper elit. Proin fermentum massa ac quam. Sed diam turpis, molestie vitae, placerat a, molestie nec, leo. Maecenas lacinia. Nam ipsum ligula, eleifend at, accumsan nec, suscipit a, ipsum. Morbi blandit ligula feugiat magna. Nunc eleifend consequat lorem. Sed lacinia nulla vitae enim. Pellentesque tincidunt purus vel magna. Integer non enim. Praesent euismod nunc eu purus. Donec bibendum quam in tellus. Nullam cursus pulvinar lectus. Donec et mi. Nam vulputate metus eu enim. Vestibulum pellentesque felis eu massa.

4.3 Functies

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Ut purus elit, vestibulum ut, placerat ac, adipiscing vitae, felis. Curabitur dictum gravida mauris. Nam arcu libero, nonummy eget, consectetur id, vulputate a, magna. Donec vehicula augue eu neque. Pellentesque habitant morbi tristique senectus et netus et malesuada fames ac turpis egestas. Mauris ut leo. Cras viverra metus rhoncus sem. Nulla et lectus vestibulum urna fringilla ultrices. Phasellus eu tellus sit amet tortor gravida placerat. Integer sapien est, iaculis in, pretium quis, viverra ac, nunc. Praesent eget sem vel leo ultrices bibendum. Aenean faucibus. Morbi dolor nulla, malesuada eu, pulvinar at, mollis ac, nulla. Curabitur auctor semper nulla. Donec varius orci eget risus. Duis nibh mi, congue eu, accumsan eleifend, sagittis quis, diam. Duis eget orci sit amet orci dignissim rutrum.

Nam dui ligula, fringilla a, euismod sodales, sollicitudin vel, wisi. Morbi auctor lorem non justo. Nam lacus libero, pretium at, lobortis vitae, ultricies et, tellus. Donec aliquet, tortor sed accumsan bibendum, erat ligula aliquet magna, vitae ornare odio metus a mi. Morbi ac orci et nisl hendrerit mollis. Suspendisse ut massa. Cras nec ante. Pellentesque a nulla. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Aliquam tincidunt urna. Nulla ullamcorper vestibulum turpis. Pellentesque cursus luctus mauris.

Nulla malesuada porttitor diam. Donec felis erat, congue non, volutpat at, tincidunt tristique, libero. Vivamus viverra fermentum felis. Donec nonummy pellentesque ante. Phasellus adipiscing semper elit. Proin fermentum massa ac quam. Sed diam turpis, molestie vitae, placerat a, molestie nec, leo. Maecenas lacinia. Nam ipsum ligula, eleifend at, accumsan nec, suscipit a, ipsum. Morbi blandit ligula feugiat magna. Nunc eleifend consequat lorem. Sed lacinia nulla vitae enim. Pellentesque tincidunt purus vel magna. Integer non enim. Praesent euismod nunc eu purus. Donec bibendum quam in tellus. Nullam cursus pulvinar lectus. Donec et mi. Nam vulputate metus eu enim. Vestibulum pellentesque felis eu massa.

4.4 Opdrachten

Opdracht 4.1

-

Opdracht 4.2

-

Opdracht 4.3

-

Opdracht 4.4

-

Opdracht 4.5

-

Opdracht 4.6

-

Opdracht 4.7

-

Opdracht 4.8

-

5. OO in Python & Packages

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Ut purus elit, vestibulum ut, placerat ac, adipiscing vitae, felis. Curabitur dictum gravida mauris. Nam arcu libero, nonummy eget, consectetur id, vulputate a, magna. Donec vehicula augue eu neque. Pellentesque habitant morbi tristique senectus et netus et malesuada fames ac turpis egestas. Mauris ut leo. Cras viverra metus rhoncus sem. Nulla et lectus vestibulum urna fringilla ultrices. Phasellus eu tellus sit amet tortor gravida placerat. Integer sapien est, iaculis in, pretium quis, viverra ac, nunc. Praesent eget sem vel leo ultrices bibendum. Aenean faucibus. Morbi dolor nulla, malesuada eu, pulvinar at, mollis ac, nulla. Curabitur auctor semper nulla. Donec varius orci eget risus. Duis nibh mi, congue eu, accumsan eleifend, sagittis quis, diam. Duis eget orci sit amet orci dignissim rutrum.

Nam dui ligula, fringilla a, euismod sodales, sollicitudin vel, wisi. Morbi auctor lorem non justo. Nam lacus libero, pretium at, lobortis vitae, ultricies et, tellus. Donec aliquet, tortor sed accumsan bibendum, erat ligula aliquet magna, vitae ornare odio metus a mi. Morbi ac orci et nisl hendrerit mollis. Suspendisse ut massa. Cras nec ante. Pellentesque a nulla. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Aliquam tincidunt urna. Nulla ullamcorper vestibulum turpis. Pellentesque cursus luctus mauris.

Nulla malesuada porttitor diam. Donec felis erat, congue non, volutpat at, tincidunt tristique, libero. Vivamus viverra fermentum felis. Donec nonummy pellentesque ante. Phasellus adipiscing semper elit. Proin fermentum massa ac quam. Sed diam turpis, molestie vitae, placerat a, molestie nec, leo. Maecenas lacinia. Nam ipsum ligula, eleifend at, accumsan nec, suscipit a, ipsum. Morbi blandit ligula feugiat magna. Nunc eleifend consequat lorem. Sed lacinia nulla vitae enim. Pellentesque tincidunt purus vel magna. Integer non enim. Praesent euismod nunc eu purus. Donec bibendum quam in tellus. Nullam cursus pulvinar lectus. Donec et mi. Nam vulputate metus eu enim. Vestibulum pellentesque felis eu massa.

5.1 Classes

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Ut purus elit, vestibulum ut, placerat ac, adipiscing vitae, felis. Curabitur dictum gravida mauris. Nam arcu libero, nonummy eget, consectetur id, vulputate a, magna. Donec vehicula augue eu neque. Pellentesque habitant morbi

tristique senectus et netus et malesuada fames ac turpis egestas. Mauris ut leo. Cras viverra metus rhoncus sem. Nulla et lectus vestibulum urna fringilla ultrices. Phasellus eu tellus sit amet tortor gravida placerat. Integer sapien est, iaculis in, pretium quis, viverra ac, nunc. Praesent eget sem vel leo ultrices bibendum. Aenean faucibus. Morbi dolor nulla, malesuada eu, pulvinar at, mollis ac, nulla. Curabitur auctor semper nulla. Donec varius orci eget risus. Duis nibh mi, congue eu, accumsan eleifend, sagittis quis, diam. Duis eget orci sit amet orci dignissim rutrum.

Nam dui ligula, fringilla a, euismod sodales, sollicitudin vel, wisi. Morbi auctor lorem non justo. Nam lacus libero, pretium at, lobortis vitae, ultricies et, tellus. Donec aliquet, tortor sed accumsan bibendum, erat ligula aliquet magna, vitae ornare odio metus a mi. Morbi ac orci et nisl hendrerit mollis. Suspendisse ut massa. Cras nec ante. Pellentesque a nulla. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Aliquam tincidunt urna. Nulla ullamcorper vestibulum turpis. Pellentesque cursus luctus mauris.

Nulla malesuada porttitor diam. Donec felis erat, congue non, volutpat at, tincidunt tristique, libero. Vivamus viverra fermentum felis. Donec nonummy pellentesque ante. Phasellus adipiscing semper elit. Proin fermentum massa ac quam. Sed diam turpis, molestie vitae, placerat a, molestie nec, leo. Maecenas lacinia. Nam ipsum ligula, eleifend at, accumsan nec, suscipit a, ipsum. Morbi blandit ligula feugiat magna. Nunc eleifend consequat lorem. Sed lacinia nulla vitae enim. Pellentesque tincidunt purus vel magna. Integer non enim. Praesent euismod nunc eu purus. Donec bibendum quam in tellus. Nullam cursus pulvinar lectus. Donec et mi. Nam vulputate metus eu enim. Vestibulum pellentesque felis eu massa.

5.2 Packages

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Ut purus elit, vestibulum ut, placerat ac, adipiscing vitae, felis. Curabitur dictum gravida mauris. Nam arcu libero, nonummy eget, consectetur id, vulputate a, magna. Donec vehicula augue eu neque. Pellentesque habitant morbi tristique senectus et netus et malesuada fames ac turpis egestas. Mauris ut leo. Cras viverra metus rhoncus sem. Nulla et lectus vestibulum urna fringilla ultrices. Phasellus eu tellus sit amet tortor gravida placerat. Integer sapien est, iaculis in, pretium quis, viverra ac, nunc. Praesent eget sem vel leo ultrices bibendum. Aenean faucibus. Morbi dolor nulla, malesuada eu, pulvinar at, mollis ac, nulla. Curabitur auctor semper nulla. Donec varius orci eget risus. Duis nibh mi, congue eu, accumsan eleifend, sagittis quis, diam. Duis eget orci sit amet orci dignissim rutrum.

Nam dui ligula, fringilla a, euismod sodales, sollicitudin vel, wisi. Morbi auctor lorem non justo. Nam lacus libero, pretium at, lobortis vitae, ultricies et, tellus. Donec aliquet, tortor sed accumsan bibendum, erat ligula aliquet magna, vitae ornare odio metus a mi. Morbi ac orci et nisl hendrerit mollis. Suspendisse ut massa. Cras nec ante. Pellentesque a nulla. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Aliquam tincidunt urna. Nulla ullamcorper vestibulum turpis. Pellentesque cursus luctus mauris.

Nulla malesuada porttitor diam. Donec felis erat, congue non, volutpat at, tincidunt tristique, libero. Vivamus viverra fermentum felis. Donec nonummy pellentesque ante. Phasellus adipiscing semper elit. Proin fermentum massa ac quam. Sed diam turpis, molestie vitae, placerat a, molestie nec, leo. Maecenas lacinia. Nam ipsum ligula, eleifend at, accumsan nec, suscipit a, ipsum. Morbi blandit ligula feugiat magna. Nunc eleifend consequat lorem. Sed lacinia nulla vitae enim. Pellentesque tincidunt purus vel magna. Integer non enim. Praesent euismod nunc eu purus. Donec bibendum quam in tellus. Nullam cursus pulvinar lectus. Donec et mi. Nam vulputate metus eu enim. Vestibulum pellentesque felis eu massa.

5.2.1 pip

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Ut purus elit, vestibulum ut, placerat ac, adipiscing vitae, felis. Curabitur dictum gravida mauris. Nam arcu libero, nonummy eget, consectetur id, vulputate a, magna. Donec vehicula augue eu neque. Pellentesque habitant morbi tristique senectus et netus et malesuada fames ac turpis egestas. Mauris ut leo. Cras viverra metus rhoncus sem. Nulla et lectus vestibulum urna fringilla ultrices. Phasellus eu tellus sit amet tortor gravida placerat. Integer sapien est, iaculis in, pretium quis, viverra ac, nunc. Praesent eget sem vel leo ultrices bibendum. Aenean faucibus. Morbi dolor nulla, malesuada eu, pulvinar at, mollis ac, nulla. Curabitur auctor semper nulla. Donec varius orci eget risus. Duis nibh mi, congue eu, accumsan eleifend, sagittis quis, diam. Duis eget orci sit amet orci dignissim rutrum.

Nam dui ligula, fringilla a, euismod sodales, sollicitudin vel, wisi. Morbi auctor lorem non justo. Nam lacus libero, pretium at, lobortis vitae, ultricies et, tellus. Donec aliquet, tortor sed accumsan bibendum, erat ligula aliquet magna, vitae ornare odio metus a mi. Morbi ac orci et nisl hendrerit mollis. Suspendisse ut massa. Cras nec ante. Pellentesque a nulla. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Aliquam tincidunt urna. Nulla ullamcorper vestibulum turpis. Pellentesque cursus luctus mauris.

Nulla malesuada porttitor diam. Donec felis erat, congue non, volutpat at, tincidunt tristique, libero. Vivamus viverra fermentum felis. Donec nonummy pellentesque ante. Phasellus adipiscing semper elit. Proin fermentum massa ac quam. Sed diam turpis, molestie vitae, placerat a, molestie nec, leo. Maecenas lacinia. Nam ipsum ligula, eleifend at, accumsan nec, suscipit a, ipsum. Morbi blandit ligula feugiat magna. Nunc eleifend consequat lorem. Sed lacinia nulla vitae enim. Pellentesque tincidunt purus vel magna. Integer non enim. Praesent euismod nunc eu purus. Donec bibendum quam in tellus. Nullam cursus pulvinar lectus. Donec et mi. Nam vulputate metus eu enim. Vestibulum pellentesque felis eu massa.

5.3 Opdrachten

Opdracht 5.1

-

Opdracht 5.2

-

Opdracht 5.3

-

Opdracht 5.4

-

Opdracht 5.5

-

Opdracht 5.6

-

Opdracht 5.7

-

Opdracht 5.8

-

6. Data analyse

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Ut purus elit, vestibulum ut, placerat ac, adipiscing vitae, felis. Curabitur dictum gravida mauris. Nam arcu libero, nonummy eget, consectetur id, vulputate a, magna. Donec vehicula augue eu neque. Pellentesque habitant morbi tristique senectus et netus et malesuada fames ac turpis egestas. Mauris ut leo. Cras viverra metus rhoncus sem. Nulla et lectus vestibulum urna fringilla ultrices. Phasellus eu tellus sit amet tortor gravida placerat. Integer sapien est, iaculis in, pretium quis, viverra ac, nunc. Praesent eget sem vel leo ultrices bibendum. Aenean faucibus. Morbi dolor nulla, malesuada eu, pulvinar at, mollis ac, nulla. Curabitur auctor semper nulla. Donec varius orci eget risus. Duis nibh mi, congue eu, accumsan eleifend, sagittis quis, diam. Duis eget orci sit amet orci dignissim rutrum.

Nam dui ligula, fringilla a, euismod sodales, sollicitudin vel, wisi. Morbi auctor lorem non justo. Nam lacus libero, pretium at, lobortis vitae, ultricies et, tellus. Donec aliquet, tortor sed accumsan bibendum, erat ligula aliquet magna, vitae ornare odio metus a mi. Morbi ac orci et nisl hendrerit mollis. Suspendisse ut massa. Cras nec ante. Pellentesque a nulla. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Aliquam tincidunt urna. Nulla ullamcorper vestibulum turpis. Pellentesque cursus luctus mauris.

Nulla malesuada porttitor diam. Donec felis erat, congue non, volutpat at, tincidunt tristique, libero. Vivamus viverra fermentum felis. Donec nonummy pellentesque ante. Phasellus adipiscing semper elit. Proin fermentum massa ac quam. Sed diam turpis, molestie vitae, placerat a, molestie nec, leo. Maecenas lacinia. Nam ipsum ligula, eleifend at, accumsan nec, suscipit a, ipsum. Morbi blandit ligula feugiat magna. Nunc eleifend consequat lorem. Sed lacinia nulla vitae enim. Pellentesque tincidunt purus vel magna. Integer non enim. Praesent euismod nunc eu purus. Donec bibendum quam in tellus. Nullam cursus pulvinar lectus. Donec et mi. Nam vulputate metus eu enim. Vestibulum pellentesque felis eu massa.

6.1 CSV files

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Ut purus elit, vestibulum ut, placerat ac, adipiscing vitae, felis. Curabitur dictum gravida mauris. Nam arcu libero, nonummy eget, consectetur id, vulputate a, magna. Donec vehicula augue eu neque. Pellentesque habitant morbi

tristique senectus et netus et malesuada fames ac turpis egestas. Mauris ut leo. Cras viverra metus rhoncus sem. Nulla et lectus vestibulum urna fringilla ultrices. Phasellus eu tellus sit amet tortor gravida placerat. Integer sapien est, iaculis in, pretium quis, viverra ac, nunc. Praesent eget sem vel leo ultrices bibendum. Aenean faucibus. Morbi dolor nulla, malesuada eu, pulvinar at, mollis ac, nulla. Curabitur auctor semper nulla. Donec varius orci eget risus. Duis nibh mi, congue eu, accumsan eleifend, sagittis quis, diam. Duis eget orci sit amet orci dignissim rutrum.

Nam dui ligula, fringilla a, euismod sodales, sollicitudin vel, wisi. Morbi auctor lorem non justo. Nam lacus libero, pretium at, lobortis vitae, ultricies et, tellus. Donec aliquet, tortor sed accumsan bibendum, erat ligula aliquet magna, vitae ornare odio metus a mi. Morbi ac orci et nisl hendrerit mollis. Suspendisse ut massa. Cras nec ante. Pellentesque a nulla. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Aliquam tincidunt urna. Nulla ullamcorper vestibulum turpis. Pellentesque cursus luctus mauris.

Nulla malesuada porttitor diam. Donec felis erat, congue non, volutpat at, tincidunt tristique, libero. Vivamus viverra fermentum felis. Donec nonummy pellentesque ante. Phasellus adipiscing semper elit. Proin fermentum massa ac quam. Sed diam turpis, molestie vitae, placerat a, molestie nec, leo. Maecenas lacinia. Nam ipsum ligula, eleifend at, accumsan nec, suscipit a, ipsum. Morbi blandit ligula feugiat magna. Nunc eleifend consequat lorem. Sed lacinia nulla vitae enim. Pellentesque tincidunt purus vel magna. Integer non enim. Praesent euismod nunc eu purus. Donec bibendum quam in tellus. Nullam cursus pulvinar lectus. Donec et mi. Nam vulputate metus eu enim. Vestibulum pellentesque felis eu massa.

6.2 Edit Excel sheets

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Ut purus elit, vestibulum ut, placerat ac, adipiscing vitae, felis. Curabitur dictum gravida mauris. Nam arcu libero, nonummy eget, consectetur id, vulputate a, magna. Donec vehicula augue eu neque. Pellentesque habitant morbi tristique senectus et netus et malesuada fames ac turpis egestas. Mauris ut leo. Cras viverra metus rhoncus sem. Nulla et lectus vestibulum urna fringilla ultrices. Phasellus eu tellus sit amet tortor gravida placerat. Integer sapien est, iaculis in, pretium quis, viverra ac, nunc. Praesent eget sem vel leo ultrices bibendum. Aenean faucibus. Morbi dolor nulla, malesuada eu, pulvinar at, mollis ac, nulla. Curabitur auctor semper nulla. Donec varius orci eget risus. Duis nibh mi, congue eu, accumsan eleifend, sagittis quis, diam. Duis eget orci sit amet orci dignissim rutrum.

Nam dui ligula, fringilla a, euismod sodales, sollicitudin vel, wisi. Morbi auctor lorem non justo. Nam lacus libero, pretium at, lobortis vitae, ultricies et, tellus. Donec aliquet, tortor sed accumsan bibendum, erat ligula aliquet magna, vitae ornare odio metus a mi. Morbi ac orci et nisl hendrerit mollis. Suspendisse ut massa. Cras nec ante. Pellentesque a nulla. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Aliquam tincidunt urna. Nulla ullamcorper vestibulum turpis. Pellentesque cursus luctus mauris.

Nulla malesuada porttitor diam. Donec felis erat, congue non, volutpat at, tincidunt tristique, libero. Vivamus viverra fermentum felis. Donec nonummy pellentesque ante. Phasellus adipiscing semper elit. Proin fermentum massa ac quam. Sed diam turpis, molestie vitae, placerat a, molestie nec, leo. Maecenas lacinia. Nam ipsum ligula, eleifend at, accumsan nec, suscipit a, ipsum. Morbi blandit ligula feugiat magna. Nunc eleifend consequat lorem. Sed lacinia nulla vitae enim. Pellentesque tincidunt purus vel magna. Integer non enim. Praesent euismod nunc eu purus. Donec bibendum quam in tellus. Nullam cursus pulvinar lectus. Donec et mi. Nam vulputate metus eu enim. Vestibulum pellentesque felis eu massa.

6.2.1 Plotten

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Ut purus elit, vestibulum ut, placerat ac, adipiscing vitae, felis. Curabitur dictum gravida mauris. Nam arcu libero, nonummy eget, consectetur id, vulputate a, magna. Donec vehicula augue eu neque. Pellentesque habitant morbi tristique senectus et netus et malesuada fames ac turpis egestas. Mauris ut leo. Cras viverra metus rhoncus sem. Nulla et lectus vestibulum urna fringilla ultrices. Phasellus eu tellus sit amet tortor gravida placerat. Integer sapien est, iaculis in, pretium quis, viverra ac, nunc. Praesent eget sem vel leo ultrices bibendum. Aenean faucibus. Morbi dolor nulla, malesuada eu, pulvinar at, mollis ac, nulla. Curabitur auctor semper nulla. Donec varius orci eget risus. Duis nibh mi, congue eu, accumsan eleifend, sagittis quis, diam. Duis eget orci sit amet orci dignissim rutrum.

Nam dui ligula, fringilla a, euismod sodales, sollicitudin vel, wisi. Morbi auctor lorem non justo. Nam lacus libero, pretium at, lobortis vitae, ultricies et, tellus. Donec aliquet, tortor sed accumsan bibendum, erat ligula aliquet magna, vitae ornare odio metus a mi. Morbi ac orci et nisl hendrerit mollis. Suspendisse ut massa. Cras nec ante. Pellentesque a nulla. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Aliquam tincidunt urna. Nulla ullamcorper vestibulum turpis. Pellentesque cursus luctus mauris.

Nulla malesuada porttitor diam. Donec felis erat, congue non, volutpat at, tincidunt tristique, libero. Vivamus viverra fermentum felis. Donec nonummy pellentesque ante. Phasellus adipiscing semper elit. Proin fermentum massa ac quam. Sed diam turpis, molestie vitae, placerat a, molestie nec, leo. Maecenas lacinia. Nam ipsum ligula, eleifend at, accumsan nec, suscipit a, ipsum. Morbi blandit ligula feugiat magna. Nunc eleifend consequat lorem. Sed lacinia nulla vitae enim. Pellentesque tincidunt purus vel magna. Integer non enim. Praesent euismod nunc eu purus. Donec bibendum quam in tellus. Nullam cursus pulvinar lectus. Donec et mi. Nam vulputate metus eu enim. Vestibulum pellentesque felis eu massa.

6.3 Opdrachten

Opdracht 6.1

-

Opdracht 6.2

-

Opdracht 6.3

-

Opdracht 6.4

-

Opdracht 6.5

-

Opdracht 6.6

-

Opdracht 6.7

-

Opdracht 6.8

-

7. Grafische User Interfaces

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Ut purus elit, vestibulum ut, placerat ac, adipiscing vitae, felis. Curabitur dictum gravida mauris. Nam arcu libero, nonummy eget, consectetur id, vulputate a, magna. Donec vehicula augue eu neque. Pellentesque habitant morbi tristique senectus et netus et malesuada fames ac turpis egestas. Mauris ut leo. Cras viverra metus rhoncus sem. Nulla et lectus vestibulum urna fringilla ultrices. Phasellus eu tellus sit amet tortor gravida placerat. Integer sapien est, iaculis in, pretium quis, viverra ac, nunc. Praesent eget sem vel leo ultrices bibendum. Aenean faucibus. Morbi dolor nulla, malesuada eu, pulvinar at, mollis ac, nulla. Curabitur auctor semper nulla. Donec varius orci eget risus. Duis nibh mi, congue eu, accumsan eleifend, sagittis quis, diam. Duis eget orci sit amet orci dignissim rutrum.

Nam dui ligula, fringilla a, euismod sodales, sollicitudin vel, wisi. Morbi auctor lorem non justo. Nam lacus libero, pretium at, lobortis vitae, ultricies et, tellus. Donec aliquet, tortor sed accumsan bibendum, erat ligula aliquet magna, vitae ornare odio metus a mi. Morbi ac orci et nisl hendrerit mollis. Suspendisse ut massa. Cras nec ante. Pellentesque a nulla. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Aliquam tincidunt urna. Nulla ullamcorper vestibulum turpis. Pellentesque cursus luctus mauris.

Nulla malesuada porttitor diam. Donec felis erat, congue non, volutpat at, tincidunt tristique, libero. Vivamus viverra fermentum felis. Donec nonummy pellentesque ante. Phasellus adipiscing semper elit. Proin fermentum massa ac quam. Sed diam turpis, molestie vitae, placerat a, molestie nec, leo. Maecenas lacinia. Nam ipsum ligula, eleifend at, accumsan nec, suscipit a, ipsum. Morbi blandit ligula feugiat magna. Nunc eleifend consequat lorem. Sed lacinia nulla vitae enim. Pellentesque tincidunt purus vel magna. Integer non enim. Praesent euismod nunc eu purus. Donec bibendum quam in tellus. Nullam cursus pulvinar lectus. Donec et mi. Nam vulputate metus eu enim. Vestibulum pellentesque felis eu massa.

7.1 wxPython?

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Ut purus elit, vestibulum ut, placerat ac, adipiscing vitae, felis. Curabitur dictum gravida mauris. Nam arcu libero, nonummy eget, consectetur id, vulputate a, magna. Donec vehicula augue eu neque. Pellentesque habitant morbi

tristique senectus et netus et malesuada fames ac turpis egestas. Mauris ut leo. Cras viverra metus rhoncus sem. Nulla et lectus vestibulum urna fringilla ultrices. Phasellus eu tellus sit amet tortor gravida placerat. Integer sapien est, iaculis in, pretium quis, viverra ac, nunc. Praesent eget sem vel leo ultrices bibendum. Aenean faucibus. Morbi dolor nulla, malesuada eu, pulvinar at, mollis ac, nulla. Curabitur auctor semper nulla. Donec varius orci eget risus. Duis nibh mi, congue eu, accumsan eleifend, sagittis quis, diam. Duis eget orci sit amet orci dignissim rutrum.

Nam dui ligula, fringilla a, euismod sodales, sollicitudin vel, wisi. Morbi auctor lorem non justo. Nam lacus libero, pretium at, lobortis vitae, ultricies et, tellus. Donec aliquet, tortor sed accumsan bibendum, erat ligula aliquet magna, vitae ornare odio metus a mi. Morbi ac orci et nisl hendrerit mollis. Suspendisse ut massa. Cras nec ante. Pellentesque a nulla. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Aliquam tincidunt urna. Nulla ullamcorper vestibulum turpis. Pellentesque cursus luctus mauris.

Nulla malesuada porttitor diam. Donec felis erat, congue non, volutpat at, tincidunt tristique, libero. Vivamus viverra fermentum felis. Donec nonummy pellentesque ante. Phasellus adipiscing semper elit. Proin fermentum massa ac quam. Sed diam turpis, molestie vitae, placerat a, molestie nec, leo. Maecenas lacinia. Nam ipsum ligula, eleifend at, accumsan nec, suscipit a, ipsum. Morbi blandit ligula feugiat magna. Nunc eleifend consequat lorem. Sed lacinia nulla vitae enim. Pellentesque tincidunt purus vel magna. Integer non enim. Praesent euismod nunc eu purus. Donec bibendum quam in tellus. Nullam cursus pulvinar lectus. Donec et mi. Nam vulputate metus eu enim. Vestibulum pellentesque felis eu massa.

7.2 pyGame?

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Ut purus elit, vestibulum ut, placerat ac, adipiscing vitae, felis. Curabitur dictum gravida mauris. Nam arcu libero, nonummy eget, consectetur id, vulputate a, magna. Donec vehicula augue eu neque. Pellentesque habitant morbi tristique senectus et netus et malesuada fames ac turpis egestas. Mauris ut leo. Cras viverra metus rhoncus sem. Nulla et lectus vestibulum urna fringilla ultrices. Phasellus eu tellus sit amet tortor gravida placerat. Integer sapien est, iaculis in, pretium quis, viverra ac, nunc. Praesent eget sem vel leo ultrices bibendum. Aenean faucibus. Morbi dolor nulla, malesuada eu, pulvinar at, mollis ac, nulla. Curabitur auctor semper nulla. Donec varius orci eget risus. Duis nibh mi, congue eu, accumsan eleifend, sagittis quis, diam. Duis eget orci sit amet orci dignissim rutrum.

Nam dui ligula, fringilla a, euismod sodales, sollicitudin vel, wisi. Morbi auctor lorem non justo. Nam lacus libero, pretium at, lobortis vitae, ultricies et, tellus. Donec aliquet, tortor sed accumsan bibendum, erat ligula aliquet magna, vitae ornare odio metus a mi. Morbi ac orci et nisl hendrerit mollis. Suspendisse ut massa. Cras nec ante. Pellentesque a nulla. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Aliquam tincidunt urna. Nulla ullamcorper vestibulum turpis. Pellentesque cursus luctus mauris.

Nulla malesuada porttitor diam. Donec felis erat, congue non, volutpat at, tincidunt tristique, libero. Vivamus viverra fermentum felis. Donec nonummy pellentesque ante. Phasellus adipiscing semper elit. Proin fermentum massa ac quam. Sed diam turpis, molestie vitae, placerat a, molestie nec, leo. Maecenas lacinia. Nam ipsum ligula, eleifend at, accumsan nec, suscipit a, ipsum. Morbi blandit ligula feugiat magna. Nunc eleifend consequat lorem. Sed lacinia nulla vitae enim. Pellentesque tincidunt purus vel magna. Integer non enim. Praesent euismod nunc eu purus. Donec bibendum quam in tellus. Nullam cursus pulvinar lectus. Donec et mi. Nam vulputate metus eu enim. Vestibulum pellentesque felis eu massa.

7.3 Opdrachten

Opdracht 7.1

-

Opdracht 7.2

-

Opdracht 7.3

-

Opdracht 7.4

-

Opdracht 7.5

-

Opdracht 7.6

-

Opdracht 7.7

-

Opdracht 7.8

-

8. Arduino en Pi koppelen

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Ut purus elit, vestibulum ut, placerat ac, adipiscing vitae, felis. Curabitur dictum gravida mauris. Nam arcu libero, nonummy eget, consectetur id, vulputate a, magna. Donec vehicula augue eu neque. Pellentesque habitant morbi tristique senectus et netus et malesuada fames ac turpis egestas. Mauris ut leo. Cras viverra metus rhoncus sem. Nulla et lectus vestibulum urna fringilla ultrices. Phasellus eu tellus sit amet tortor gravida placerat. Integer sapien est, iaculis in, pretium quis, viverra ac, nunc. Praesent eget sem vel leo ultrices bibendum. Aenean faucibus. Morbi dolor nulla, malesuada eu, pulvinar at, mollis ac, nulla. Curabitur auctor semper nulla. Donec varius orci eget risus. Duis nibh mi, congue eu, accumsan eleifend, sagittis quis, diam. Duis eget orci sit amet orci dignissim rutrum.

Nam dui ligula, fringilla a, euismod sodales, sollicitudin vel, wisi. Morbi auctor lorem non justo. Nam lacus libero, pretium at, lobortis vitae, ultricies et, tellus. Donec aliquet, tortor sed accumsan bibendum, erat ligula aliquet magna, vitae ornare odio metus a mi. Morbi ac orci et nisl hendrerit mollis. Suspendisse ut massa. Cras nec ante. Pellentesque a nulla. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Aliquam tincidunt urna. Nulla ullamcorper vestibulum turpis. Pellentesque cursus luctus mauris.

Nulla malesuada porttitor diam. Donec felis erat, congue non, volutpat at, tincidunt tristique, libero. Vivamus viverra fermentum felis. Donec nonummy pellentesque ante. Phasellus adipiscing semper elit. Proin fermentum massa ac quam. Sed diam turpis, molestie vitae, placerat a, molestie nec, leo. Maecenas lacinia. Nam ipsum ligula, eleifend at, accumsan nec, suscipit a, ipsum. Morbi blandit ligula feugiat magna. Nunc eleifend consequat lorem. Sed lacinia nulla vitae enim. Pellentesque tincidunt purus vel magna. Integer non enim. Praesent euismod nunc eu purus. Donec bibendum quam in tellus. Nullam cursus pulvinar lectus. Donec et mi. Nam vulputate metus eu enim. Vestibulum pellentesque felis eu massa.

8.1 Protocollen?

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Ut purus elit, vestibulum ut, placerat ac, adipiscing vitae, felis. Curabitur dictum gravida mauris. Nam arcu libero, nonummy eget, consectetur id, vulputate a, magna. Donec vehicula augue eu neque. Pellentesque habitant morbi

tristique senectus et netus et malesuada fames ac turpis egestas. Mauris ut leo. Cras viverra metus rhoncus sem. Nulla et lectus vestibulum urna fringilla ultrices. Phasellus eu tellus sit amet tortor gravida placerat. Integer sapien est, iaculis in, pretium quis, viverra ac, nunc. Praesent eget sem vel leo ultrices bibendum. Aenean faucibus. Morbi dolor nulla, malesuada eu, pulvinar at, mollis ac, nulla. Curabitur auctor semper nulla. Donec varius orci eget risus. Duis nibh mi, congue eu, accumsan eleifend, sagittis quis, diam. Duis eget orci sit amet orci dignissim rutrum.

Nam dui ligula, fringilla a, euismod sodales, sollicitudin vel, wisi. Morbi auctor lorem non justo. Nam lacus libero, pretium at, lobortis vitae, ultricies et, tellus. Donec aliquet, tortor sed accumsan bibendum, erat ligula aliquet magna, vitae ornare odio metus a mi. Morbi ac orci et nisl hendrerit mollis. Suspendisse ut massa. Cras nec ante. Pellentesque a nulla. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Aliquam tincidunt urna. Nulla ullamcorper vestibulum turpis. Pellentesque cursus luctus mauris.

Nulla malesuada porttitor diam. Donec felis erat, congue non, volutpat at, tincidunt tristique, libero. Vivamus viverra fermentum felis. Donec nonummy pellentesque ante. Phasellus adipiscing semper elit. Proin fermentum massa ac quam. Sed diam turpis, molestie vitae, placerat a, molestie nec, leo. Maecenas lacinia. Nam ipsum ligula, eleifend at, accumsan nec, suscipit a, ipsum. Morbi blandit ligula feugiat magna. Nunc eleifend consequat lorem. Sed lacinia nulla vitae enim. Pellentesque tincidunt purus vel magna. Integer non enim. Praesent euismod nunc eu purus. Donec bibendum quam in tellus. Nullam cursus pulvinar lectus. Donec et mi. Nam vulputate metus eu enim. Vestibulum pellentesque felis eu massa.

8.2 MQTT?

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Ut purus elit, vestibulum ut, placerat ac, adipiscing vitae, felis. Curabitur dictum gravida mauris. Nam arcu libero, nonummy eget, consectetur id, vulputate a, magna. Donec vehicula augue eu neque. Pellentesque habitant morbi tristique senectus et netus et malesuada fames ac turpis egestas. Mauris ut leo. Cras viverra metus rhoncus sem. Nulla et lectus vestibulum urna fringilla ultrices. Phasellus eu tellus sit amet tortor gravida placerat. Integer sapien est, iaculis in, pretium quis, viverra ac, nunc. Praesent eget sem vel leo ultrices bibendum. Aenean faucibus. Morbi dolor nulla, malesuada eu, pulvinar at, mollis ac, nulla. Curabitur auctor semper nulla. Donec varius orci eget risus. Duis nibh mi, congue eu, accumsan eleifend, sagittis quis, diam. Duis eget orci sit amet orci dignissim rutrum.

Nam dui ligula, fringilla a, euismod sodales, sollicitudin vel, wisi. Morbi auctor lorem non justo. Nam lacus libero, pretium at, lobortis vitae, ultricies et, tellus. Donec aliquet, tortor sed accumsan bibendum, erat ligula aliquet magna, vitae ornare odio metus a mi. Morbi ac orci et nisl hendrerit mollis. Suspendisse ut massa. Cras nec ante. Pellentesque a nulla. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Aliquam tincidunt urna. Nulla ullamcorper vestibulum turpis. Pellentesque cursus luctus mauris.

Nulla malesuada porttitor diam. Donec felis erat, congue non, volutpat at, tincidunt tristique, libero. Vivamus viverra fermentum felis. Donec nonummy pellentesque ante. Phasellus adipiscing semper elit. Proin fermentum massa ac quam. Sed diam turpis, molestie vitae, placerat a, molestie nec, leo. Maecenas lacinia. Nam ipsum ligula, eleifend at, accumsan nec, suscipit a, ipsum. Morbi blandit ligula feugiat magna. Nunc eleifend consequat lorem. Sed lacinia nulla vitae enim. Pellentesque tincidunt purus vel magna. Integer non enim. Praesent euismod nunc eu purus. Donec bibendum quam in tellus. Nullam cursus pulvinar lectus. Donec et mi. Nam vulputate metus eu enim. Vestibulum pellentesque felis eu massa.

8.3 Eindopdracht

Opdracht 8.1

-

Index

Classes, 33
CSV files, 37

Data Types, 19

Edit Excel sheets, 38
Editor, 18, 24
Eindopdracht, 46
Ethernet Shield, 7

Functies, 31

GPIO, 25

Huiswerkopdrachten, 22

If/Else statements, 20
Input/Output, 21
Installatie, 17
Interpreter, 17
Introductie linux terminal, 23

Lijsten, 29
Loops, 26

MQTT, 46

Opdrachten, 26, 31, 35, 39, 42

Packages, 34
Pi header, 25
pip, 35

Plotten, 39
Protocollen, 45
pyGame, 42

Tuples, 30

wxPython, 41